

İlkokul Öğrencilerinin Ebeveynlerinin Çocukluk Çağı Obezitesiyle İlişkili Algı-Kaygı Düzeyleri ve Çocuk Beslemesine İlişkin Uygulamaları

Parents of Primary School Students' Perception-Anxiety Levels Related to Childhood Obesity and Their Practices Regarding Child Feeding

Deniz Aslı Dokuzcan¹, Nihal Gördes Aydoğdu², Kübra Pınar Gürkan³

¹ Balıkesir Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi

² Erzurum Teknik Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi

³ Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi

Yazışma Adresi / Correspondence:

Deniz Aslı Dokuzcan

Balıkesir Üniversitesi Çağış yerleşkesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi Kat:3 Balıkesir

T: +90 531 699 87 04 E-mail : denizdokuzcan@hotmail.com

Geliş Tarihi / Received : 13.04.2021 Kabul Tarihi / Accepte: 03.12.2021

Orcid :

Deniz Aslı Dokuzcan <https://orcid.org/0000-0002-0466-7668>

Nihal Gördes Aydoğdu <https://orcid.org/0000-0003-1828-3128>

Kübra Pınar Gürkan <https://orcid.org/0000-0002-0279-8189>

(Sakarya Tıp Dergisi / Sakarya Med J 2021, 11(4):857-864) DOI: 10.31832/smj.912534

Öz

Amaç	Ebeveynlerin çocuk besleme uygulamaları, çocukluk çağı obezitesinin gelişiminde etkili bir faktör olarak kabul edilmektedir. Kesitsel tipte olan bu çalışma ilkokul öğrencilerinin ebeveynlerin çocukluk çağı obezitesiyle ilişkili algı-kaygı ve çocuk beslemesine ilişkin uygulamalarının öğrencilerin beden kitle indekslerine etkisini incelemek amacıyla yapılmıştır.
Yöntem ve Gereçler	Kesitsel tipte olan çalışma İzmir İli Gazimemur ve Karşıyaka İlçelerinde yer alan iki ilkokulda Nisan-Haziran 2019 tarihleri arasında yürütülmüştür. Araştırmanın evrenini iki ilkokulda öğrenim gören 1480, örneklemini çalışmaya katılmayı kabul eden toplam 550 ebeveyn oluşturmuştur. Veriler BKİ Değerlendirme Formu, Beslenme Özellikleri Değerlendirme Formu ve Çocuk Beslenme Anketi (ÇBA) kullanılarak toplanmıştır. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler, Kruskal Wallis varyans analizi ve korelasyon analizi kullanılmıştır. Çalışmaya başlamadan önce bir üniversitenin Girişimsel Olmayan Çalışmalar Etik Kurulu'ndan etik kurul onayı, İzmir İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nden kurum izinleri ve ayrıca öğrencilerin ailelerinden yazılı onam alınmıştır.
Bulgular	Öğrencilerin %6,3'ünün BKİ'si düşük, %70,6'sı sağlıklı ağırlıktadır. Öğrencilerin BKİ'lerine göre Çocuk Beslenme Anketi sorumluluk, (KW χ^2 =2,759, p=0,430) ve izlem (KW χ^2 =3,711, p=0,294) alt boyutları açısından istatistiksel olarak anlamlı fark yokken, ebeveynlerin tartı algısı (KW χ^2 =11,431, p=0,010), çocuğun algılanan tartısı (KW χ^2 =34,825, p=0,000) ebeveynlerin çocukların tartıları hakkındaki kaygıları (KW χ^2 =10,361, p=.016), kısıtlama (KW χ^2 =14,709, p=0,002) ve yemeğe zorlama (KW χ^2 =19,085, p=0,000) alt boyutlarında anlamlı farklılık vardır. Yapılan ileri analizde bu farklılıkların obez olan gruptan kaynaklandığı saptanmıştır.
Sonuç	Çalışma sonucunda ebeveynlerin çocukluk çağı obezitesine yönelik algı ve kaygı düzeylerinin obez olan çocukların ebeveynlerinde daha yüksek olduğu ve kısıtlama ve yemek yemeğe zorlama gibi beslenme uygulamalarının daha fazla olduğu saptanmıştır.
Anahtar Kelimeler	Obezite; Çocuk; Ebeveyn Davranışı; İlkokullar; Anksiyete

Abstract

Introduction	Parents' child feeding practices are regarded as an influential factor in the development of childhood obesity. In this cross-sectional study was conducted to examine the effects of parents' perception, anxiety, and child feeding practices associated with childhood obesity on primary school students' body mass index.
Materials and Methods	The cross-sectional study was conducted between April and June 2019 in two primary schools in the Gazimemur and Karşıyaka districts of İzmir. The population of the study consisted of 1480 students at two primary schools, and the sample of the study comprised 550 parents who agreed to participate in the study. The data were collected using BMI Evaluation Form, Feeding Characteristics Evaluation Form and Child Feeding Questionnaire (CFQ). Descriptive statistics, Kruskal Wallis variance analysis and correlation analysis were used in the analysis of the data. Before the study, ethics committee approval and institutional permission were obtained. Also, written consents from the students' families were taken.
Results	6,3% of the students have a low BMI, and 70,6% have a healthy weight. According to the BMI of the students, there is no statistically significant difference in terms of perceived responsibility (KW χ^2 =2,759, p=0,430) and monitoring (KW χ^2 =3,711, p=0,294) sub-dimensions of the Child Feeding Questionnaire, while there is a significant difference in the perceived parent weight (KW χ^2 =11,431, p=.010), perceived child weight (KW χ^2 =34,825, p=0,000), concern about child weight (KW χ^2 =10,361, p=0,016), restriction (KW χ^2 =14,709, p=0,002) and pressure to eat (KW χ^2 =19,085, p=0,000) sub-dimensions. Further analysis revealed that these differences were caused by the obese group.
Conclusion	The results of the study indicated that the perception and anxiety levels of parents towards childhood obesity were higher in the parents of obese children, and feeding practices such as restriction and pressure to eat were more common within this group.
Keywords	Obesity; Child; Parents Behavior; Primary Schools; Anxiety

GİRİŞ

Çocuğun vücut ağırlığı ve boy uzunluğu saptanarak büyümesinin izlenmesi; yaşına, cinsiyetine göre yeterli ve dengeli beslenmesinin belirlenmesinde en önemli adımdır.¹ Obezite; vücut yağ kütesinin aşırı artması sonucu boy uzunluğuna göre vücut ağırlığının istenilen düzeyin üstüne çıkması olarak tanımlanmaktadır. Obezite her yaş grubunda yaşam kalitesini ve süresini olumsuz etkilemekle birlikte birçok kronik hastalık için en önemli risk faktörlerinden biri haline gelmiştir.² Ayrıca çocukluk çağı obezitesi; zihinsel bozukluklar, okul başarısında düşme ve kendine güvensizliğin gelişiminde önemli rol oynamaktadır.³

Ülkemizde Sağlık Bakanlığı verilerine göre erkek çocuklar arasında kilolu ve şişmanlık yüzdesi %23,3, kız çocuklarda %21,6'dır.⁴ Türkiye Çocukluk Çağı Şişmanlık Araştırması, COSI TUR 2013 sonuçlarına göre; ilkökul ikinci sınıf çocuklarında şişmanlık görülme sıklığı %8,3 ve fazla kiloluluk %14,2; COSI-TUR 2016 verilerine göre, çocuklarında fazla kilolu olma sıklığı %14,6, obezite oranı %9,9 olarak saptanmıştır.⁵ Çalışma sonuçlarında geçen 3 yılda bile bu sıklıktaki artış dikkat çekicidir.

Dünyada özellikle çocukluk çağı obezitesindeki hızlı artışa genetik faktörlerden çok çevresel faktörlerin neden olduğu, çevresel faktörler içerisinde de ebeveynlerin çocuk besleme uygulamalarının ve tutumlarının çocukluk çağı obezitesinin gelişiminde etkili olduğu kabul edilmektedir.^{6,7} Ebeveynlerin çocuklarının beslenmesi üzerindeki kontrolcü uygulamaları çocuklarını yemek yemeğe zorlamak ve baskı kurmak, bazı yiyeceklerde yemelerini sınırlandırmak ya da yasaklamak şeklinde olabilmektedir. Çocukları sağlıklı yiyecekler tüketmeye zorlamak onların bu yiyecekleri daha az tercih etmelerine neden olabilmekte ve bu durumda çocuklar sağlıksız yiyecekleri daha fazla tüketmektedir.⁷ Kimi zamanda çocuklara neyin, ne zaman, ne kadar yeneceği konusunda uygulanan aşırı kontrol, çocuğun açlık ve tokluğa ilişkin kendi karar verme yeteneğine zarar vererek yemek alışkanlığını kendi kendisine

düzenleme kapasitesini bozarak vücut ağırlığını etkiler.⁸

Ebeveynlerin çocuklarını besleme uygulamaları, anne ve babanın besin tercihleri, eğitim düzeyleri ve meslekleri ve okul çevresi çocukların yeme alışkanlıklarını etkilemekte, sağlıksız beslenmeye ve dolayısıyla şişmanlığa neden olabilmektedir.⁹ Özellikle gelişmekte olan ülkelerde artış gösteren ve bir halk sağlığı sorunu haline gelen obezite sorununun boyutlarının bilinmesi ve ailelerinin algılarının değerlendirilmesi, sorunun tanımlanarak çözüm yollarının bulunmasına olanak sağlayacaktır.

Bu çalışma ilkökul öğrencilerinin velilerinin çocukluk çağı obezitesiyle ilişkili algı-kaygı düzeylerini ve çocuk beslemesine ilişkin uygulamalarını öğrencilerin beden kitle indekslerine etkisini incelemek amacıyla yapılmıştır.

Araştırma soruları;

1. İlkokul öğrencilerinin velilerinin çocukluk çağı obezitesiyle ilişkili algı-kaygı düzeylerini nasıldır?
2. İlkokul öğrencilerinin velilerinin çocuk beslemesine ilişkin uygulamaları nasıldır?
3. İlkokul öğrencilerinin BKM'lerine göre Çocuk Beslenme Anketi Alt Boyut Puan Ortalamaları nasıldır?

GEREÇ VE YÖNTEMLER

Kesitsel tipte olan çalışma İzmir İli'nde farklı sosyo-ekonomik düzeydeki Gaziemir ve Karşıyaka İlçeleri'nde yer alan iki ilkökulda Nisan-Haziran 2019 tarihleri arasında yürütülmüştür. Araştırmanın evrenini iki ilkökulda öğrenim gören 1. sınıf, 2. sınıf, 3. sınıf ve 4. sınıf olmak üzere toplam 1480 öğrencinin velisi oluşturmuştur. Örneklem büyüklüğü evreni belli olan örneklem büyüklüğü hesaplama formülü kullanılarak ($n=N.t.p.q/d2(N-1)+t2.p.q$) en az 340 olarak hesaplanmıştır. Örneklem yöntemi kullanılmamış olup evrenin tamamına ulaşılması hedeflenmiştir ve çalışmaya katılmayı kabul eden yaşları 6 ile 11 yaş arasında olan toplam 555 öğrencinin velisi araştırmanın örneklemine oluşturmuştur. Ebeveynlere öğrenciler aracılığı ile kapalı zarf içerisinde veri toplama formları iletilmiş

olup sonrasında yine öğrenciler aracılığı ile yine kapalı zarf içerisinde olmak kaydı ile anket formları teslim alınmıştır. Zarf içerisinde; Beslenme Özellikleri Değerlendirme Formu, Çocuk Beslenme Anketi (ÇBA), onam formu ve araştırmacı bilgileri yer almaktadır. Çalışmaya katılmayı kabul eden ebeveynlerin çocuklarının boy/kilo ölçümleri yapılarak BKİ Değerlendirme Formları doldurulmuştur.

Veri Toplama Araçları BKİ Formu

BKİ Değerlendirme Formu öğrencilerin boy/kilo ölçümlerini ve cinsiyet ile doğum tarihlerini içeren 4 sorudan oluşmakta olup, araştırmacılar tarafından sınıf öğretmenleri ve ebeveynleri bilgilendirilerek okul saatleri içerisinde okulun revir bölümünde öğrencilerin ölçümleri yapılarak doldurulmuştur. Öğrencilerin boy-vücut ağırlığı ölçümlerinde; 0.01cm hassasiyete sahip dijital boy ölçer ve 0.1 kg hassasiyete sahip elektronik terazi kullanılmıştır ve tüm ölçümler ayakkabısız, giyinik olarak yapılmıştır. Beden Kitle İndeksi Değerlendirmesi; vücut ağırlığının boyun metre cinsinden karesine oranlanmasıyla (ağırlık/ boy²) (kg/m²) elde edilmiştir. BKİ percentilleri, percentil eğrilerinden değerlendirilerek kayıt edilmiştir.¹⁰

Çocuk Beslenme Anketi (ÇBA)

(The Child Feeding Questionnaire-CFQ)

Çocuk Beslenme Anketi 1994 yılında Johnson ve Birch tarafından geliştirilmiş, Birch ve arkadaşları tarafından 2001 yılında revize edilmiştir. Anket yaşları 2-11 arasında olan çocukların ebeveynlerinin çocuklarının obeziteye yakınlığıyla ilişkili algılarını, kaygılarını ve çocuk beslemesiyle ilişkili uygulamalarını değerlendiren bir araçtır. Anket, ayrıca ebeveynlerin davranışlarıyla çocukların yeme modeli geliştirmesi ve yiyecek alımlarının kontrolü ile obezite arasındaki ilişkiyi belirlemeyi sağlar.⁷ ÇBA 31 madde olup 7 alt boyuttan oluşmaktadır [1.sorumluluk algısı ($\alpha=0,88$), 2.ebeveynlerin tartı algısı ($\alpha=0,71$), 3.çocuğun algılanan tartısı ($\alpha=0,83$), 4.ebeveynlerin çocuklarının tartıları hakkındaki kaygıları ($\alpha=0,75$), 5.kısıtlama ($\alpha=0,73$), 6.yemeğe zorlama ($\alpha=0,70$) ve 7. izlem ($\alpha=0,92$)]. Ölçek 1 ile 5

arasında puanlanan 5'li likert tipindedir. Yedi alt boyuttan dördü (1., 2., 3., 4.) ebeveynlerin çocuklarının obeziteye yakınlığıyla ilişkili algılarını ve kaygılarını, diğer üç alt boyut (5., 6., 7.) ise ebeveynlerin çocuklarını beslemesi ile ilişkili uygulamalarını değerlendirir. Ölçeğin toplam puanı olmayıp, her alt boyut kendi içinde puanlanmaktadır.⁷

Ülkemizde geçerlik ve güvenilirliği Erdim ve ark. tarafından 2017 yılında yapılmış olup; Cronbach alfa katsayısı, Ebeveynlerin Tartı Algısı" için 0,70, "Çocuğun Algılanan Tartısı" için 0,77, "Ebeveynlerin Çocuklarının Tartıları Hakkındaki Kaygıları" için 0,72, "Kısıtlama" için 0,79, "Yemeğe Zorlama" için 0,70 ve "İzlem" için 0,81 bulunmuştur. "Sorumluluk Algısı" alt boyutunun Cronbach alfa katsayısı 0,59 olarak saptanmıştır. Bu çalışmada ölçeğin alt boyutları Cronbach alfa katsayıları sorumluluk algısı için 0.58, ebeveynlerin tartı algısı için 0.63, çocuğun algılanan tartısı için 0.77, ebeveynlerin çocuklarının tartıları hakkındaki kaygıları için 0.78, kısıtlama için 0.73, yemeğe zorlama için 0,71 ve izlem için 0,91 olarak bulunmuştur.

İstatistiksel Analiz

Verilerin istatistiksel analizinde SPSS 22.0 paket programı kullanılmıştır. Tanımlayıcı istatistikler sayı, yüzdelikler ve ortalama±standart sapma şeklinde gösterilmiştir. Verilerin normal dağılıma uygunluğunda Skewness ve Kurtosis değerlerine bakılmıştır. Elde edilen değerler ± 1.5 aralığında olup verilerin normal dağılıma uygun olduğu saptanmıştır. Varyansların homojenliği için Levene testi sonuçları değerlendirilmiş olup gruplar arası varyanslar homojen olmadığından karşılaştırmalı istatistiklerde Kruskal-Wallis Varyans analizi kullanılmıştır. Anlamlı çıkan sonuçlarda farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını analiz etmek için Games-Howell çoklu karşılaştırma testi tercih edilmiştir. BKİ İle Çocuk Beslenme Anketi Alt Boyut puanları arasındaki ilişkinin değerlendirilmesinde Pearson Korelasyon Analizi kullanılmıştır. Korelasyon katsayısı 0,00-0,19 ilişki yok, 0,20-0,39 zayıf ilişki, 0,40-0,69 orta düzeyde ilişki, 0,70-0,89 kuvvetli ilişki, ve 0,90-1,00 çok kuvvetli ilişki olacak şekilde değerlendirilmiştir¹¹ Tüm

analizlerde istatistiksel anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ olarak kabul edilmiştir.

Araştırma Etiği

Çalışmaya başlamadan önce Dokuz Eylül Üniversitesi (DEU) Girişimsel Olmayan Çalışmalar Etik Kurulu'ndan 27.03.2019 tarihinde 2019/07-66 karar no ile etik kurul onayı alınmış olup sonrasında MEB İzmir İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nden kurum izinleri ve ayrıca öğrencilerin ailelerinden de çalışmaya katılımları hakkında yazılı onam alınmıştır. Tüm araştırma süreci Helsinki Deklerasyonuna uygun olarak yürütülmüştür.

BULGULAR

Çalışmamızda öğrencilere ilişkin sosyo-demografik özellikler ve beslenme alışkanlıkları Tablo 1'de yer almaktadır. Çalışmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması $9,34 \pm 1,12$ olup %67,7'si İzmir İli Gaziemir İlçesi'nde, %32,3'ü Karşıyaka İlçesi'nde bir ilkokulda öğrenim görmektedir. Öğrencilerin %23,2'si 1. sınıf, %23,4'ü 2. sınıf, %29,5'i 3. sınıf ve %23,8'i 4. sınıf olup %6,3'ünün BKİ'si düşük, %70,6'sı sağlıklı ağırlıkta, %11'i kilolu ve %12,1'i obezdir. Akşam yemek saatleri %45,4 19:00-20:00 saatleri arasındadır. Öğrencilerin %80'i yemek saatinden sonra uyuyana kadar bir şeyler atıştırmakta olup %63,6'sının öğün sayısı 3'tür. %82,3'ü bir öğünde 1-2 dilim ekmek tüketmekte, %46,8'i haftada 2-4 kez hamur işi tüketmektedir.

Değişkenler	n	%
Yaş Ort.	9,34 ± 1,12	
Okul		
Gaziemir İlçesi İlkokulu	376	67,7
Karşıyaka İlçesi İlkokulu	179	32,3
Cinsiyet		
Kız	291	52,4
Erkek	264	47,6
Beden Kitle İndeksi Persantili		
%5'den Düşük (Düşük Ağırlık)	35	6,3

%5-85 Arası (Sağlıklı Ağırlık)	392	70,6
%85-95 Arası (Kilolu)	61	11,0
%95 ve Üzeri (Obez)	67	12,1
Akşam Yemeği Saati		
17.00-17.59	35	6,3
18.00-18.59	241	43,4
19.00-19.59	252	45,4
20.00-21.00	27	4,9
Akşam Yemeğinden Sonra Yemek Yeme		
Yatmadan önce mutlaka atıştırır	52	9,4
Uykudan uyanıp atıştırır	11	2,0
Yemek – uyku saati arası atıştırır	444	80,0
Atıştırılmaz	48	8,6
Öğün Sayısı		
2 Öğün	36	6,5
3 Öğün	353	63,6
4 Öğün	133	24
5 Öğün	30	5,4
6 Öğün	3	0,5
Bir Öğünde Tüketilen Ekmek Dilimi		
1-2 Dilim	457	82,3
3-4 Dilim	71	12,8
5-6 Dilim	8	1,4
7 Dilim ve Üzeri	9	1,6
Hiç Yemez	10	1,8
Bir Haftada Hamur İşi Tüketme Sayısı		
Hiçbir zaman	11	2,0
Ara sıra	149	26,8
Haftada 1 kez	135	24,3
Haftada 2-4 kez	260	46,8
Okul Beslenmesi		
Kantin	76	13,7
Evden Beslenme	434	78,2
Okul Yemekhanesi	33	5,9
Diğer	13	2,3
TOPLAM	555	100

Çocuk beslenme anketi sorumluluk alt boyutu puan ortalaması $4,13 \pm 0,68$, ebeveynlerin tartı algısı ortalama puanı $2,81 \pm 0,46$, çocuğun algılanan tartısı alt boyut puan ortalaması $2,93 \pm 0,42$, ebeveynlerin çocuklarının tartıları hakkındaki kaygıları alt boyut puan ortalaması $3,45 \pm 0,98$,

kısıtlama alt boyutu puan ortalaması 3,22±0,85, yemeğe zorlama alt boyut puan ortalaması 3,09±1,10 ve izlem alt boyut ortalaması 4,15±0,95'tir (Tablo 2).

Alt Boyutlar	Min.	Max.	x±SS
Sorumluluk Algısı	1.00	5.00	4,13±0,68
Ebeveynlerin tartı algısı	1.00	5.00	2,81±0,46
Çocuğun algılanan tartısı	1.5	4.25	2,93±0,42
Ebeveynlerin çocuklarının tartıları hakkındaki kaygıları	1.00	5.00	3,45±0,98
Kısıtlama	1.00	5.00	3,22±0,85
Yemeğe zorlama	1.00	5.00	3,09±1,10
İzlem	1.00	5.00	4,15±0,95
x Ortalama değer ±SS Standart Sapma			

Çocukların BKİ'lerine göre ölçek alt boyutlarından aldıkları puan açısından fark olup olmadığı Kruskal Wallis Varyans analizi kullanılarak değerlendirilmiştir. BKİ'ye göre Çocuk Beslenme Anketi sorumluluk, ($KW\chi^2=2,759$, $p=0,430$) ve izlem ($KW\chi^2=3,711$, $p=0,294$) alt boyutları açısından istatistiksel olarak anlamlı fark yokken, ebe-

veynlerin tartı algısı ($KW\chi^2=11,431$, $p=0,010$), çocuğun algılanan tartısı ($KW\chi^2=34,825$, $p=0,000$ ebeveynlerin çocukların tartıları hakkındaki kaygıları ($KW\chi^2=10,361$, $p=0,016$), kısıtlama ($KW\chi^2=14,709$, $p=0,002$) ve yemeğe zorlama ($KW\chi^2=19,085$, $p=0,000$) alt boyutlarında anlamlı farklılık vardır. Yapılan Games-Howell çoklu karşılaştırma testinde bu farklılıkların obez olan gruptan kaynaklandığı saptanmıştır (Tablo 3).

Tablo 3. BKİ'lere Göre Çocuk Beslenme Anketi Alt Boyut Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

BKİ ile Çocuk Beslenme Anketi alt boyutlarının pearson korelasyon analizi Tablo 4'de verilmiştir. BKİ ile Çocuk Beslenme Anketi ebeveynlerin tartı algısı ($r=0,135$, $p=0,01$) alt boyut puanları arasında pozitif yönlü çok zayıf anlamlı ilişki, çocuğun algılanan tartısı ($r=0,204$, $p=0,000$) alt boyut puanları arasında pozitif yönlü zayıf anlamlı ilişki varken, yemeğe zorlama ($r=-0,159$, $p=0,00$) alt boyut puanları ile BKİ arasında negatif yönlü çok zayıf anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır.

BKİ	Sorumluluk Algısı (x ±SS)	Ebeveynlerin tartı algısı (x ±SS)	Çocuğun algılanan tartısı (x ±SS)	Ebeveynlerin çocuklarının tartıları hakkındaki kaygıları (x ±SS)	Kısıtlama (x ±SS)	Yemeğe zorlama (x ±SS)	İzlem (x ±SS)
%5'ten Düşük (n=35)	4,18±0,63	2,75±0,47	2,69±0,47	3,50±1,15	3,13±0,68	3,22±1,18	4,08±1,03
%5-%85 Sağlıklı (n=392)	4,10±0,71	2,79±0,44	2,91±0,39	3,36±0,97	3,16±0,86	3,20±1,05	4,10±0,99
%85-95 Kilolu (n=61)	4,27±0,54	2,79±0,49	2,93±0,46	3,60±0,91	3,25±0,80	2,78±1,31	4,40±0,64
%95 üzeri, obez (n=67)	4,20±0,62	3,01±0,53	3,16±0,40	3,81±0,92	3,60±0,82	2,67±1,03	4,25±0,83
$KW\chi^2$	2,759	11,431	34,825	10,361	14,709	19,085	3,711
P	0,430	0,010	0,000*	0,016*	0,002*	0,000*	0,294
*x Ortalama değer **±SS Standart Sapma *** $KW\chi^2$ Kruskal-WallisVaryansanalizi $p\leq 0,05$							

Tablo 3. Öğrencilerin BKİ'lerine Göre Çocuk Beslenme Anketi Alt Boyut Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

BKİ	Sorumluluk Algısı	Ebeveynlerin tartı algısı	Çocuğun algılanan tartısı	Ebeveynlerin çocuklarının tartıları hakkındaki kaygıları	Kısıtla-ma	Yemeğe zor-lama	İzlem
r	0,020	0,159	0,204	0,126	0,099	-0,159	0,067
p	0,640	0,000*	0,000*	0,003*	0,019*	0,000*	0,113

p≤0.05

TARTIŞMA

İlkokul öğrencilerinin ebeveynlerinin çocukluk çağı obezitesiyle ilişkili algı, kaygı ve çocuk beslemesiyle ilişkili uygulamalarının öğrencilerin beden kitle indekslerine etkisini incelemek amacıyla yapılan bu çalışmada ebeveynlerin çocukluk çağı obezitesine yönelik algı ve kaygı düzeylerinin çocuğu obez olanlarda daha fazla olduğu saptanmıştır. Ebeveynlerin çocuklarının beslenmesine ilişkin sorumluluk algısının yüksek, çocuğun tartı algısının ise düşük olduğu bulunmuştur. Çalışmamızın bu alt boyutları İsveç (Nowicka ve ark., 2014) ve Avusturalya' da (Corsini ve diğerleri, 2008) yapılan çalışmalarla benzer olduğu saptanmıştır.^{12,13} Amerika (Birch ve diğerleri, 2001) ve Japonya'da (Geng ve diğerleri, 2009) ise ebeveynlerin sorumluluk algısının düşük; çocuk tartı algısının ise yüksek olduğu bulunmuştur.^{7,14} Türk kültüründe çocuk beslenmesi ebeveynin en önemli görevi olarak görülmekte ve çocuk zayıf olduğunda ise sağlıksız gibi algılanmaktadır.

Ebeveynlerin kendileri için tartı algıları düşük olduğu saptanmıştır. Diğer ülkelerdeki ebeveynler ile karşılaştığımızda Türkiye'deki ebeveynlerin en düşük puanı aldığı bulunmuştur.^{7,12-14} Farklı kültürlerde bireylerin kendi kilo-larını algılamaları da farklı olabileceği düşünülmektedir.

Kısıtlama, izlem ve yemeğe zorlama alt boyutları, ebeveynlerin çocuk beslenmesi ile ilgili uygulamalarını değerlendirmektedir. Bu çalışmada yemeğe zorlama ve kısıtlama alt boyut puan ortalamalarının orta düzey; izlem alt boyutunun ise yüksek olduğu saptanmıştır. Yapılan çalışmalarda annelerin çocuklarının beslenmesini kontrol etmek için

daha kısıtlayıcı oldukları ve beslenmelerini kontrol altında tutmak için çocuklarını sıklıkla izledikleri bulunmuştur.^{14,16} Literatür ile uyumlu olan bu bulgu ile ebeveynlerin çocuk beslenmesini izlemede kendilerini sorumlu hissettikleri düşünülmektedir.

Bu çalışmada çocuğu obez olan annelerin yemeğe zorlama, kısıtlama, çocuğun tartı algı ve kaygılarının; çocuğu obez olmayan annelerden daha yüksek olduğu saptanmıştır. Fakat ebeveynlerin sorumluluk algısında ve çocuğun beslenmesinin izlenmesinde gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Literatürde bulgularımızla aynı olan çalışmaların yanı sıra; bulgularımızdan farklı olarak çocuğu obez olan ebeveynlerin çocuklarının beslenmesi ile ilgili algıladıkları sorumluluk daha yüksek bulunan çalışmalar da bulunmaktadır.¹⁷⁻¹⁹ Wan ve ark. (2012) çalışmasında normal çocuk ağırlığına sahip ebeveynlere kıyasla aşırı kilolu ve obez annelerin algılanan çocuk tartısının daha yüksek olduğu saptanmıştır.¹⁷ Çocukları obez olan ebeveynlerin sorumluluk hissetmemesi ve çocuklarını izlememesi çocuklarını obez olarak kabul etmedikleri ya da durumun ciddiyetini algılamadıklarını gösteren önemli bir bulgudur.

Bu çalışmada yapılan ileri analiz sonucunda çocukların bki ile ebeveyn tartı algısı ve çocuk tartı algısı arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki saptanmıştır. Beslenme literatüründe sadece birkaç çalışma ebeveyn beslenmesi ile çocuk özellikleri arasındaki çift yönlü ilişkileri incelemiştir.^{20,21} Özellikle çocukları fazla kilolu ve obez olan ve algılanan çocuk tartısı yüksek olan annelerin algılanan ebeveyn tar-

tısını da daha yüksek olarak bildirme eğiliminde olduğu görülmüştür.¹⁶ Carnell ve ark. (2005) çalışmasında kendini kilolu hisseden ebeveynlerin, çocuklarının kilosu ile ilgili daha endişeli olduklarını belirtmiştir.²² Ebeveynlerin çocuklarının vücut ağırlığı konusunda endişe ettiklerinde, onların daha sağlıklı vücut ağırlığında olmalarına dikkat ettikleri bulunmuştur.²³ Keller ve ark. (2013) çalışmasında ise ebeveynlerden kendilerinin de fazla kilolu olduğuna inanmaların çocuklarının yeme davranışlarını değiştirmeye daha hazır olduklarını saptamıştır.²⁴ Literatürde başarılı obezite tedavisinde ebeveynlerin çocuk ağırlığına ilişkin farkındalığının önemini vurgulayan birçok çalışma bulunmaktadır.²⁵⁻²⁷ Bu durum ebeveynlerin fazla kilolu olma durumu ile ilgili belirteçleri iyi okuyabildiklerinin bir göstergesi olabilir.

Bu çalışmada BKİ'si yüksek olan çocukların ebeveynlerin çocuklarını daha az yemeğe zorladıkları saptanmıştır. Kısıtlayıcı beslenme uygulamalarının kullanılması, ebeveyn endişesinin önemli bir öngörücüsüdür.^{28,29} Kısıtlayıcı beslenme (çocukların tatlı ve abur cubur alımını kontrol etmek için), çok sayıda kesitsel çalışmada daha düşük çocuk ağırlığı ile ilişkilendirilirken^{30,31}, yemek yeme baskısı (çocuğun daha fazla yemek yemesi için ebeveyn baskısı) daha düşük çocuk ağırlığı ile ilişkilendirilmiştir.^{32,33} Algılanan çocuk ağırlığı, algılanan ebeveyn ağırlığı ve gıda kısıtlaması faktörlerinin çocukların vücut kitle indeksi ile pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur.^{16,17} Ebeveynlerin, çocukların kilosu konusunda endişelendiklerinde muhtemelen kısıtlayıcı beslenme uygulamalarını daha fazla kullanma eğiliminde oldukları düşünülmektedir. Bu nedenle de bu çalışmada BKİ'si yüksek olan çocukların ebeveynlerin çocuklarını daha az yemeğe zorlamaları beklenen bulgudur.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Çalışma sonucunda velilerin çocukluk çağı obezitesine yönelik algı ve kaygı düzeylerinin obez olan çocukların ebeveynlerinde daha yüksek olduğu ve kısıtlama ve yemeğe zorlama gibi beslenme uygulamalarının daha fazla olduğu

saptanmıştır.

Sağlıklı beslenme ve yeterli fiziksel aktivite, çocuklukta obezitenin önlenmesi için özel bir öneme sahip olmakla kalmayıp, aynı zamanda çocukların vücut büyümesi ve gelişimi için de önemlidir. Ebeveynlerin çocukların tartılarına yönelik kaygıları ve beslenme uygulamalarının çocuğun fazla tartılı olması ile sonuçlanabilmesi nedeniyle okullarda çocuk beslenmesine yönelik programların geliştirilmesi sağlık politikalarına yön verme açısından önerilmektedir. Ülkemizde okul sağlığı hemşirelerinin yeterli istihdamının olmaması nedeniyle çocukların altı yaşından sonra büyüme ve gelişme izlemlerinin aksamasına neden olabilmektedir. Bu nedenle ebeveynlere çocuklarının izlemlerinin yaptırılması, halk sağlığı hemşireleri tarafından sağlıklı beslenme hakkında düzenli eğitimler verilmesi erken dönemde önlem alınması açısından önemlidir.

Sınırlılıklar

Bu çalışmada bazı sınırlılıklar bulunmaktadır. Çalışma sadece iki okulda yapılmıştır. Çalışmada kullanılan Çocuk Beslenme Anketi geçerli ve güvenilir bir ölçek olmasına rağmen; algılanan çocuk ağırlığı alt ölçeği hatırlama yanlılığına maruz kalabilecek şekilde sorular içermektedir. Aynı zamanda; kalıtsal metabolizma hastalıkları, genetik hastalıklar, çölyak veya tip 1 diyabet gibi otoimmün hastalıklara sahip olan çocukların verileri ayrıştırılmamıştır.

Dokuz Eylül Üniversitesi (DEU) Girişimsel Olmayan Çalışmalar Etik Kurulu'ndan 27.03.2019 tarihinde 2019/07-66 karar no ile etik kurul onayı alınmıştır.

Kaynaklar

1. WHO. Working Group. Use and interpretation of anthropometric indicators of nutritional status. *Bulletin of the World Health Organization*, 1986;64: 924-941.
2. WHO/FAD. Diet, nutrition and the prevention of chronic diseases. WHO, Geneva, 2003.
3. Sağlık Bakanlığı. Türkiye'de Okul Çağı Çocuklarında (6-10 Yaş Grubu) Büyümenin İzlenmesi (Toçbi) Projesi Araştırma Raporu. Ankara, 2011
4. Sağlık Bakanlığı. Türkiye Çocukluk Çağı (7-8 Yaş) Şişmanlık Araştırması (Cost-Tur). 2014; Ankara
5. Sağlık Bakanlığı Türkiye Çocukluk Çağı (İlkokul 2. Sınıf Öğrencilerde) Şişmanlık Araştırması Cost-Tur 2016. 2017; Ankara
6. Erdim, L., Ergün, A., Kuşuoğlu, S. Okul çağı çocuklarında Çocuk Beslenme Anketinin geçerlik ve güvenilirliği. *Clinical and Experimental Health Sciences*. 2017; 7, 100-106.
7. Birch LL, Fisher JO, Grimm-Thomas K, Markey CN, Sawyer R, Johnson SL. Confirmatory factor analysis of the Child Feeding Questionnaire: A measure of parental attitudes, beliefs and practices about child feeding and obesity proneness. *Appetite* 2001; 36: 201-10
8. Rolls BJ, Engell D, Birch LL. Serving portion size influences 5-year-old but not 3-year-old children's food intakes. *J Am Diet Assoc*. 2000; 100: 232-4.
9. WHO. The Challenge of Obesity in the WHO European Region and the Strategies for Response. (Ed. Branca, F, Nikogosian H, Lobstein T) WHO, 2007.
10. Neyzi, O., Günöz, H., Furman, A., Bundak, R., Gökçay, G., & Darendeliler, F. Türk çocuklarında vücut ağırlığı, boy uzunluğu, baş çevresi ve vücut kitle indeksi referans değerleri. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*. 2008; 51(1), 1-14.
11. Sheskin D., *Handbook of Parametric and Nonparametric Statistical Procedures Test*, Chapman and Hall/CRC, Fifth Edition, 2011, S.800
12. Corsini, N., Danthiir, V., Kettler, L., & Wilson, C. Factor structure and psychometric properties of the Child Feeding Questionnaire in Australian preschool children. *Appetite*, 2008; 51(3), 474-481.
13. Geng, G., Zhu, Z., Suzuki, K., Tanaka, T., Ando, D., Sato, M., et al. Confirmatory factor analysis of the Child Feeding Questionnaire (CFQ) in Japanese elementary school children. *Appetite*, 2009; 52, 8-14.
14. Nowicka, P., Sorjonen, K., Pietrobelli, A., Flodmark, C. E., & Faith, M. S. Parental feeding practices and associations with child weight status. Swedish validation of the Child Feeding Questionnaire finds parents of 4-year-olds less restrictive. *Appetite*, 2014; 81, 232-241.
15. Cachelin F. M., Thompson D., "Predictors of maternal child-feeding practices in an ethnically diverse sample and the relationship to child obesity", *Obesity*. 2013; 21, 1676-1683
16. Schmidt, R., Richter, R., Brauhardt, A., Hiemisch, A., Kiess, W., & Hilbert, A. Parental feeding practices in families with children aged 2-13 years: Psychometric properties and child age-specific norms of the German version of the Child Feeding Questionnaire (CFQ). *Appetite*, 2017; 109, 154-164.
17. Wan Abdul Manan, W. M., Norazawati, A. K., & Lee, Y. Y. Overweight and obesity among Malay primary school children in Kota Bharu, Kelantan: parental beliefs, attitudes and child feeding practices. *Malaysian journal of nutrition*, 2012;18(1).
18. Glassman, M. E., Figueroa, M., & Irigoyen, M. Latino parents' perceptions of their ability to prevent obesity in their children. *Family & community health*, 2011;34(1), 4-16
19. Keller, K. L., Pietrobelli, A., Johnson, S. L., & Faith, M. S. Maternal restriction of children's eating and encouragements to eat as the 'non-shared environment': a pilot study using the child feeding questionnaire. *International journal of obesity*, 2006;30(11), 1670-1675.
20. Steinsbekk S, Belsky J, Wichstrøm L. Parental feeding and child eating: an investigation of reciprocal effects. *Child Dev*. 2016;87(5):1538-49.
21. Jansen E, Williams KE, Mallan KM, Nicholson JM, Daniels LA. Bidirectional associations between mothers' feeding practices and child eating behaviours. *Int J Behav Nutr Phys Act*. 2018;15(1):3.
22. Carnell, S., & Wardle, J. (2007). Associations between Multiple Measures of Parental Feeding and Children's Adiposity in United Kingdom Preschoolers. *Obesity*, 15(1), 137-144.
23. Seburg EM, Kunin-Batson A, Senso MM, Crain AL, Langer SL, Levy RL, et al. Concern about child weight among parents of children at-risk for obesity. *Health Behav Policy Rev* 2014;1(3):197.
24. Keller, K. L., Olsen, A., Kuilema, L., Meyermann, K., & van Belle, C. Predictors of parental perceptions and concerns about child weight. *Appetite*, 2013;62, 96-102
25. Adams, A. K., Quinn, R. A., & Prince, R. J. Low recognition of childhood overweight and disease risk among Native-American caregivers. *Obesity research*, 2005; 13(1), 146-152.
26. Doolen, J., Alpert, P. T., & Miller, S. K. Parental disconnect between perceived and actual weight status of children: a metasynthesis of the current research. *Journal of the American Academy of Nurse Practitioners*, 2009; 21(3), 160-166.
27. Golan, M., & Crow, S. Targeting parents exclusively in the treatment of childhood obesity: long-term results. *Obesity research*, 2004;12(2), 357-361.
28. Gray, W. N., Janicke, D. M., Wistedt, K. M., & Dumont-Driscoll, M. C. Factors associated with parental use of restrictive feeding practices to control their children's food intake. *Appetite*, 2010; 55(2), 332-337.
29. May, A. L., Donohue, M., Scanlon, K. S., Sherry, B., Dalenius, K., Faulkner, P., & Birch, L. L. Child-feeding strategies are associated with maternal concern about children becoming overweight, but not children's weight status. *Journal of the American Dietetic Association*, 2007; 107(7), 1167-1174.
30. Shloim N, Edelson LR, Martin N, Hetherington MM. Parenting styles, feeding styles, feeding practices, and weight status in 4-12 year-old children: a systematic review of the literature. *Front Psychol*. 2015;6:1849.
31. Ventura AK, Birch LL. Does parenting affect children's eating and weight status? *Int J Behav Nutr Phys Act*. 2008;5:15.
32. Faith MS, Scanlon KS, Birch LL, Francis LA, Sherry B. Parent-child feeding strategies and their relationships to child eating and weight status. *Obes Res*. 2004;12(11):1711-22.
33. Hughes SO, Power TG, O'Connor TM, Fisher JO, Chen TA. Maternal feeding styles and food parenting practices as predictors of longitudinal changes in weight status in Hispanic preschoolers from low-income families. *J Obes*. 2016;2016:7201082.